

**NURONIYLARNI HAR TOMONLAMA QO‘LLAB-
QUVVATLASHNING IJTIMOIIY AHAMIYATI VA ZAMONAVIIY
YO‘NALISHLARI**

Muallif: **Kamolova Malika**, SHDPI Xorijiy til

va adabiyoti yo‘nalishi 1- boshqich talabasi

Ilmiy maslahatchi: **A‘zamova Sitora**, PHD

Annotatsiya

Ushbu maqolada nuroniylarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlashning ijtimoiy-ma‘naviy ahamiyati, davlat siyosatidagi ustuvor yo‘nalishlari, ularni qo‘llashning zamonaviy mexanizmlari hamda faol qarish konsepsiyasining ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, nuroniylarning jamiyatdagi o‘rni, ularning ma‘naviy merosini asrab-avaylash va yosh avlod tarbiyasiga qo‘shgan hissasini mustahkamlash bo‘yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: nuroniylar, ijtimoiy himoya, ma‘naviy qo‘llab-quvvatlash, faol qarish, davlat siyosati, mahalla, sog‘liqni saqlash.

Abstract

This article analyzes the socio-spiritual significance of comprehensive support for the elderly, priority areas in state policy, modern mechanisms for their implementation, and the importance of the concept of active aging. It also provides proposals and recommendations on the role of the elderly in society, the preservation of their spiritual heritage, and strengthening their contribution to the upbringing of the younger generation.

Keywords: elderly, social protection, spiritual support, active aging, state policy, neighborhood, health care.

Аннотация

В статье анализируется социально-духовное значение комплексной поддержки пожилых людей, приоритетные направления государственной политики, современные механизмы их реализации, а также значение концепции активного долголетия. Даны предложения и рекомендации по роли пожилых людей в обществе, сохранению их духовного наследия и усилению их вклада в воспитание подрастающего поколения.

Ключевые слова: пожилые люди, социальная защита, духовная поддержка, активное долголетие, государственная политика, соседство, здравоохранение.

Jamiyat taraqqiyotining barqarorligi ko‘p jihatdan avlodlar davomiyligi, tarixiy xotira, ma’naviy qadriyatlarning uzluksiz yaratilishi va rivojlanishiga bog‘liq. Har qanday millatning ma’naviy ildizlari, tarixiy tajribasi va donoligi, avvalo, nuroniylar – yoshi ulug‘, hayot ko‘rgan insonlar zimmasida namoyon bo‘ladi. Ular o‘z umrida ko‘rgan-kechirganlari, jamiyatga qo‘shgan hissasi, o‘z hayotiy saboqlari bilan yosh avlodni tarbiyalashda, ma’naviy barqarorlikni saqlashda muhim omil sanaladi. Bugungi globallashuv davrida ijtimoiy jarayonlar tez o‘zgarayotgani, axborot oqimi kuchaygani, urbanizatsiya jarayonlari jadallashgani keksalarning jamiyatdagi tutgan o‘rnini yangi nuqtai nazardan ko‘rib chiqishni talab qiladi. Shuning uchun nuroniylarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash masalasi nafaqat ijtimoiy himoya tizimi, balki ma’naviy, psixologik, iqtisodiy va raqamli rivojlanish siyosatining muhim tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda.

O'zbek jamiyatida nuroniylarning o'rne va ahamiyati nihoyatda baland bo'lib, ular jamiyatning ma'naviy ustuni, qadriyatlar posboni va avlodlar o'rtasidagi mustahkam ko'priq vazifasini o'taydi. "Nuroniylar" atamasining o'zi "nur" so'zidan olingan bo'lib, yorug'lik, ziyo taratuvchi, aqlli, tajribali, donishmand insonlar ma'nosini anglatadi. Yuzidan yorug' nur taralib turadigan bu fayzli insonlar hayotimizda muhim rol o'ynaydi. Masalan, bunday kishilar ma'naviy-axloqiy yo'l-yo'riq beruvchilardir. Nuroniylar uzoq yillik hayot tajribasiga ega bo'lib, o'z bilimlari, pand-nasihatlar va hayotiy hikoyalari orqali yoshlarga to'g'ri yo'l ko'rsatadi. Ular turli vaziyatlarda qanday yo'l tutish, muammolarni qanday hal qilish bo'yicha qimmatli maslahatlar bera oladi. Jamiyatda halollik, adolat, mehmondo'stlik, sabr-qanoat, o'zaro hurmat kabi milliy va umuminsoniy qadriyatlarning saqlanib qolishi va avloddan avlodga o'tishida muhim rol o'ynaydilar. Ularning hayot tarzi va xulq-atvori yoshlar uchun namuna bo'ladi. Nuroniylar ko'pincha diniy marosimlar, urf-odatlar va an'analarning chuqur biluvchisi va ularnixayriya yosh avlodga o'rgatuvchi ham hisoblanadi. Bundan tashqari, nuroniylar mahalla va jamoat hayotining faol ishtirokchilaridir. Ular mahalla raislari yoki ularning maslahatchilari sifatida mahalla hayotida faol qatnashadi va mahalla yig'inlarida muhim qarorlar qabul qilishda, jamoat ishlarini tashkil etishda, nizolarni hal qilishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu insonlar hashar ishlarida tashabbuskorlikni qo'lga olib, obodonchilik, to'y-ma'rakalar, ehsonlar kabi jamoat ishlarida bosh-qosh bo'ladi, yoshlarni bu ishlarga safarbar etadi

Yangi O'zbekistonda nuroniylarni qo'llab-quvvatlash tizimi chuqur hurmat va ehtiromga asoslangan bo'lib, davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bu tizim keksa avlod vakillarining munosib hayot kechirishini ta'minlash, ularning jamiyatdagi faol ishtirokini rag'batlantirish hamda ularning boy hayotiy tajribasidan samarali foydalanishga qaratilgan. Quyida nuroniylarni qo'llab-quvvatlash tizimining asosiy yo'nalishlari aks ettirilgan.

- Ijtimoiy himoya va moddiy qo'llab-quvvatlash:

Nuroniylarning moddiy farovonligini oshirish va ularning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish tizimning eng muhim yo'nalishlaridan hisoblanadi. Bu pensiya va nafaqalarning muntazam oshirilishi, o'z vaqtida to'lanishi bilan ta'minlanadi. Shuningdek, kam ta'minlangan va yolg'iz keksalar uchun moddiy yordamlar, oziq-ovqat mahsulotlari va zarur tovarlar yetkazib berish yo'lga qo'yilgan. "Temir daftar", "Ayollar daftari" va "Yoshlar daftari"dagi ehtiyojmand oilalarga manzilli yordam ko'rsatishda nuroniylar ham alohida e'tiborga olinadi. Davlat tomonidan har yili belgilangan imtiyozlar, masalan, kommunal to'lovlar, transport xizmatlari bo'yicha chegirmalar ularning iqtisodiy ahvolini yengillashtirishga xizmat qiladi.

1. Sog'liqni saqlash va tibbiy xizmatlar:

Keksalarning salomatligini mustahkamlash ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib, ularga yuqori sifatli tibbiy xizmatlarni kafolatlashga qaratilgan. Bu birlamchi tibbiy-sanitariya yordamida nuroniylar uchun maxsus patronaj xizmatlari tashkil etish, ularning uylariga borib tibbiy ko'rikdan o'tkazish va zarur muolajalarni amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, poliklinika va shifoxonalarda navbatsiz xizmat ko'rsatish, bepul dori-darmonlar va tibbiy buyumlar bilan ta'minlash mexanizmlari joriy qilingan. Sanatoriya-kurortlarda davolanish va sog'lomlashtirish uchun imtiyozli yo'llanmalar ajratish orqali ularning sog'lig'ini tiklash va mustahkamlashga ko'maklashiladi. Geriatriya markazlari faoliyati kengaytirilmoqda, bu esa keksa yoshdagi fuqarolarga maxsus tibbiy yordam ko'rsatishga imkon beradi.

1. Ma'naviy-ma'rifiy va madaniy tadbirlar:

Nuroniylarning ijtimoiy hayotdagi faol ishtirokini ta'minlash, ularning ruhiy ehtiyojlarini qondirish hamda madaniy-hordiq faoliyatini tashkil etishga katta e'tibor qaratiladi. Bunga keksalarning muzeylar, teatrlar, konsert zallari

va sport tadbirlariga bepul yoki imtiyozli tarzda tashrif buyurishlari uchun sharoitlar yaratish kiradi. Qolaversa, "Uch avlod uchrashuvlari", "Ustoz-shogird" an'analari, turli ma'naviy-ma'rifiy suhbatlar va uchrashuvlar tashkil etilib, ularning boy hayot tajribasi va hikmatlaridan yosh avlodni tarbiyalashda foydalaniladi. Mahalla miqyosida o'tkaziladigan milliy bayramlar, umumxalq sayillari, xashar va boshqa tadbirlarga nuroniylar faol jalb etiladi.

➤ Jamiyatdagi o'rnini mustahkamlash va faol ishtirokini ta'minlash:

Nuroniylar jamiyatning qimmatli a'zolari sifatida ularning bilim va tajribasidan davlat va jamiyat qurilishida samarali foydalanishga alohida urg'u beriladi. "Mahalla" tizimida nuroniylar kengashi, oqsoqollar kabi jamoatchilik tuzilmalari faoliyat yuritadi. Bu tuzilmalar mahalla raisi va hokimiyat organlariga maslahat berish, mahalladagi ijtimoiy-ma'naviy muhitni sog'lomlashtirish, yoshlar tarbiyasi, oilaviy nizolarni bartaraf etishda faol ishtirok etadi. Ular yosh avlodga tarixiy xotirani yetkazuvchi, milliy urf-odat va an'analarni saqlovchi va targ'ib etuvchi shaxslar sifatida qadrlanadi. "Nuroniylar forumi", "Keksalik davrining zavqli onlari" kabi loyihalar ularning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

➤ Davlat dasturlari va tashkiliy tuzilmalar:

O'zbekistonda nuroniylarni qo'llab-quvvatlash tizimi mustahkam qonunchilik bazasiga va tashkiliy tuzilmalarga ega. "Nuroniylar" jamg'armasi faoliyat yuritib, uning asosiy vazifasi keksalarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ularga moddiy yordam ko'rsatish, turli tadbirlar tashkil etishdan iborat. Shuningdek, "Keksalarni e'zozlash yili" va shu kabi davlat dasturlari qabul qilinib, har bir nuroniyga e'tibor va g'amxo'rlik ko'rsatish tizimlashtirilgan. Prezident qarorlari va farmonlari bilan nuroniylar huquqlari va manfaatlarini himoya qilish, ularning jamiyatdagi mavqeini oshirishga doir doimiy chora-

tadbirlar amalga oshiriladi. Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi (hozirda tegishli funksiyalar boshqa tashkilotlarga o'tkazilgan bo'lishi mumkin) ham bu borada muhim vazifalarni bajargan. Ushbu yo'nalishlar nuroniylarning nafaqat jismoniy, balki ruhiy va ijtimoiy farovonligini ta'minlashga qaratilgan kompleks yondashuvni aks ettiradi. Bu esa O'zbekiston jamiyatida keksa avlodga bo'lgan chuqur hurmat va ehtiromning amaliy ifodasidir.

O'zbekiston Respublikasida nuroniylarga bo'lgan hurmat va ehtirom chuqur tarixiy ildizlarga ega bo'lib, bu an'ana davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Keksalar davlat himoyasida ekanligi qonuniy asosda mustahkamlangan bo'lib, ularning hayot sifati, ijtimoiy faolligi va jamiyatdagi o'rnini ta'minlash borasida kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu e'tibor mamlakat Konstitutsiyasi, qonunlari, Prezident farmon va qarorlari hamda boshqa normativ-huquqiy hujjatlarda o'z ifodasini topgan. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangi tahriri) nuroniylarning huquq va manfaatlarini himoya qilish uchun mustahkam poydevor yaratadi. U umumbashariy va milliy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan holda, keksalarga bo'lgan ehtiromni davlat siyosatining ajralmas qismi sifatida belgilaydi. 2023-yil 30-aprelda Referendum asosida qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasining 55-moddasida shunday deyilgan: "Oila jamiyatning tabiiy va asosiy bo'g'inidir hamda jamiyat va davlat muhofazasida bo'lish huquqiga ega. Ota-onalar farzandlarining voyaga yetguniga qadar ularning ta'minoti va tarbiyasi haqida g'amxo'rlik qilishga majburdirlar. Voyaga yetgan, mehnatga layoqatli farzandlar o'z ota-onalari haqida g'amxo'rlik qilishga majburdirlar". Bu modda oiladagi avlodlararo bog'liqlik va o'zaro g'amxo'rlikni, xususan, nuroniylarga farzandlar tomonidan e'tibor berishni konstitutsiyaviy majburiyat sifatida belgilaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-oktabrdagi "Nuroniylarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ularning ijtimoiy faolligini oshirish chora-

tadbirlari to'g'risidagi PF-5847-sonli Farmoni ham O'zbekistonda nuroniylarga ko'rsatilayotgan g'amxo'rlik davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lganligini anglatadi. Bu farmon "Nuroniy" jamg'armasining tuzilmasini shakllantirish, keksalarni ijtimoiy-iqtisodiy qo'llab-quvvatlash, ularning hayot sifatini yaxshilash va jamiyatdagi faolligini oshirishga doir muhim chora-tadbirlarni o'z ichiga olgan.

O'zbekistonda nuroniylarga nisbatan yondashuv sezilarli darajada o'zgarmoqda. Uzoq umr ko'rishning o'sishi, texnologik taraqqiyot va ijtimoiy ehtiyojlarning o'zgarishi keksa avlod bilan ishlashning yangi, innovatsion usullarini talab qilmoqda. Endilikda maqsad nafaqat ularni himoya qilish, balki ularning salohiyatidan to'liq foydalanish, hayot sifatini yaxshilash va jamiyatga faol integratsiyasini ta'minlashdir. Bu borada raqamlashtirish va elektron xizmatlar muhim o'rin tutadi. Nuroniylarning turmush tarzini yengillashtirish, ularga qulaylik yaratish va ijtimoiy xizmatlardan samarali foydalanish imkoniyatini berishda raqamlashtirishning ahamiyati ortib bormoqda. Elektron Hukumat Xizmatlari (E-Government) bunga yaqqol misol bo'la oladi. Hozirda pensiya va nafaqalarni onlayn rasmiylashtirish va monitoring qilish shu orqali amalga oshiriladi. Nuroniylar endi pensiya hisoblash, to'lovlar tarixi va boshqa ma'lumotlarni uyidan turib, internet orqali tekshirishlari mumkin. Bu navbatlarda turish, hujjatbozlik va ortiqcha sarsongarchilikni kamaytiradi. Shu bilan birga poliknika va shifoxonalarga navbatga yozilish, shifokor qabuliga yozilish, test natijalarini ko'rish imkoniyati mobil ilovalar yoki veb-saytlar orqali amalga oshiriladi. Bu keksalarning vaqtini tejab, sog'liqni saqlash tizimidan foydalanishni osonlashtiradi.

Qo'shimchasiga pasport rasmiylashtirish, turli ma'lumotnomalar olish, subsidiyalarga ariza berish kabi xizmatlarni Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (my.gov.uz) orqali olish imkoniyati yaratilmoqda. Bularning hammasi nuroniylarning kundalik hayotida qulaylik yaratishga xizmat qilmoqda.

Jahon tajribasiga tayangan holda O'zbekistonda keksalarning jismoniy, aqliy va ijtimoiy faolligini saqlashga qaratilgan “faol qarish” modeli keng joriy qilinmoqda. "Faol Qarish" (Active Aging) modeli — bu keksalik davrida ham shaxslarning sog'lig'ini saqlash, ijtimoiy faolligini oshirish va hayotdan to'laqonli rohatlanishini ta'minlashga qaratilgan yondashuv bo'lib, bu faqat tibbiy masalalar bilan cheklanmay, balki jismoniy mashq, professional faoliyat, jamiyatda ishtirok etish, sog'lom turmush tarzi kabi keng qamrovli sohalarni o'z ichiga oladi, ayniqsa BMT va JSST kabi tashkilotlar tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. Uning asosiy tamoyillari bu sog'lomlikni saqlash, ijtimoiy faollik, professional rivojlanish va oxirgisi imkoniyatlar yaratish. "Faol Qarish" konsepsiyasi, inson umri davomida sog'lom, baxtli va jamiyatga foydali bo'lib qolishini ta'minlashga qaratilgan global strategiyadir.

Xulosa qilib aytganda, nuroniylarning jamiyatdagi o'rni beqiyos bo'lib, ular avlodlar o'rtasidagi ma'naviy ko'prik, tarbiyaviy maktab va ijtimoiy barqarorlikning muhim omilidir. Davlat siyosatining ushbu qatlamni qo'llab-quvvatlashga qaratilgani nuroniylarning farovon turmush sharoitlarini yaratishga xizmat qilmoqda. Zamonaviy yondashuvlar – raqamlashtirish, faol qarish modeli – nuroniylarning jamiyatdagi faolligini oshiradi hamda ularning hayot sifatini yaxshilaydi. Nuroniylarga e'tibor ko'rsatish – milliy qadriyatlarning davomiyligini ta'minlash, yosh avlodni barkamol insonlar qilib tarbiyalashning eng muhim bosqichidir. Ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash esa jamiyatning ma'naviy rivoji hamda insoniylik tamoyillarining yuksalishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Nuroniylarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy faolligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi farmoni. PF–5847-son, 2019-yil 30-oktabr.

3. World Health Organization (WHO). World Report on Ageing and Health. — Geneva: WHO Press, 2015
4. Xushmatov, A., & G‘ulomov, M. Ijtimoiy himoya tizimining zamonaviy yo‘nalishlari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Sharipov, A. Mahalla va nuroniylar faoliyati: nazariya va amaliyot. — Toshkent: Innovatsiya, 2019
6. Qodirov, Sh. “Nuroniylarni qo‘llab-quvvatlashning ijtimoiy mexanizmlari.” // Ijtimoiy tadqiqotlar jurnali, 2021, №4, 55–63-b.

